

תורה ומלכות ה'

הערות הרב שוועל, שם

א. עיתון 'משפחה'

כי לפי הפשט היה נראה כי השכינה בישראל צורך הדיוט היא, אבל על דרך הסוד הינו כן, אלא צורך גבוה, כעניין שנאמר 'ישראל אשר בך אתפאר', ואמר יהושע 'ומה תעשה לשמך הגדול', כלומר, אם יכריתו האויבים את שמנו, שלך גדולה משלנו, שאם אין אנו כאן, אין אני כאן.

ה. יחזקאל | פרק ל"ו

(טז) וַיְהִי דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: (יז) בֵּן אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל אֲדָמָתָם וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטִמְאַת הַנְּדָה הַיְתָה דַּרְכָּם לִפְנֵי: (יח) וְאֲשַׁפֵּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל הַדָּם אֲשֶׁר שָׁפְכוּ עַל הָאָרֶץ וּבְגִלּוֹלֵיהֶם טִמְאוּהָ: (יט) וְאֶפְיֵץ אֹתָם בְּגוֹיִם וַיִּזְרוּ בְּאֲרָצוֹת כְּדַרְכָּם וּכְעִלְלוֹתָם שִׁפְטִיתִים: (כ) וַיְבֹאוּ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם וַיַּחֲלִלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי בְּאֵמֶר לָהֶם עִם ה' אֱלֹהֵי וּמֵאַרְצוֹ יֵצְאוּ: (כא) וְאֶחְמַל עַל שֵׁם קִדְשִׁי אֲשֶׁר חָלְלוּהוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁמָּה: ס (כב) לָכֵן אָמַר לְבֵית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם לְשֵׁם קִדְשִׁי אֲשֶׁר חָלְלֵתֶם בְּגוֹיִם אֲשֶׁר בָּאתֶם שָׁמָּה: (כג) וְקִדְשִׁיתִי אֶת שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחַלֵּל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר חָלְלֵתֶם בְּתוֹכָם וַיְדַעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי ה' נְאֻם אֲדֹנָי ה' בְּהַקְדְּשִׁי בְּכֶם לְעֵינֵיהֶם: (כד) וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וּקְבַצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל אֲדָמְתְּכֶם: (כה) וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטַהַרְתֶּם מִכָּל טִמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהַר אֶתְכֶם: (כו) וְנִתְתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חָדָשׁ אֶתֶן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֹתִי אֶת לֵב הָאֲבֹן מִבְּשָׂרְכֶם וְנִתְתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר: (כז) וְאֶת רוּחִי אֶתֶן בְּקִרְבְּכֶם וְעִשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחֻקֵי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעִשִׂיתֶם: (כח) וְיִשְׁבַּתֶּם בְּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְתְּיָכֶם וְהִיִּיתֶם לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים: (כט) וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טִמְאוֹתֵיכֶם וְקִרְאתִי אֶל הַדָּגָן וְהַרְבִּיתִי אֹתוֹ וְלֹא אֶתֶן עֲלֵיכֶם רָעָב: (ל) וְהַרְבִּיתִי אֶת פְּרִי הָעֵץ וְתִגְוַבַּת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפַת רָעָב בְּגוֹיִם: (לא) וּזְכַרְתֶּם אֶת דְּרָכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא טוֹבִים וּנְקַטְתֶּם בְּפִנְיֶכֶם עַל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם: (לב) לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה נְאֻם אֲדֹנָי ה' וַיְדַע לָכֶם בּוֹשׁוּ וְהִקְלַמוּ מִדְּרָכֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל:

ו. איכה רבתי | פרק ט"ו

בשעה שגלו ישראל לבין האומות, היה הקב"ה מחזור על פתחיהם של העכו"ם לשמוע מה הם אומרים. הה"ד 'ויבא אל הגוים אשר באו שמה'. לא היה צ"ל אלא 'ויבאו' ואת אמר 'ויבא'. אלא כביכול הוא עצמו. ומה היו אומרים? - "אם עם ה' אלה, למה מארצו יצאו?"

ז. הנקמה תהיה אין סופית. לעולם לא תהיה להם מדינה וגם לא בית מקדש... ה' הוא שפיזר אותם... היהודים יהיו משועבדים לעולם... אלקים שונא את היהודים ושנא אותם מאז ומתמיד (יוחנן כריסטומוס, בישוף ופטריארך מאבות הכנסייה מהמאה הרביעית).

ח. רמב"ן | ספר הגאולה, עמ' רס"ג

הנה משה אדוננו ע"ה מזהיר אותנו בכל מיני התראה ואזהרה המפחידנו בכל עניין פחד ואימה ככל הבאות עלינו, ויותר מהמה לא התרה בנו מעולם [ולא איים] שאם נאריך לחטוא שיחליף אותנו באומה אחרת או ישכח אותנו לגמרי, ולא נכרת הברית אשר בינינו ובין אלהינו בקבלת תורתו על התנאי הזה [...] לא כאשר משיבים עלינו רבים כגון המינים הפורקים עול ועם נבל נברא יהלל ויתר הדתות.

גם אם לא רצינו מראש את המדינה, אנחנו מבינים שזוהי כעת ההכוונה האלוקית, **שיהודים יחיו בשלב זה של הגלות תחת מדינה יהודית** ... כאן נעוץ ההבדל העמוק - הם מאמינים בקדושת המדינה ובקדושת הצבא. המדינה בעבורם היא לא אמצעי פונקציונלי. לחיות בארץ ישראל היא מבחינתם מטרה. הם מאמינים שהמדינה היא 'כסא ה' בעולם' ... ודבר קדוש לך מבחינה דתית - אתה תעשה הכול במסגרתו, גם אם זה פוגע בך ומתנגש בחיים שלך ושל ילדיך ... **בחמישים אחוז מהמקרים להיות מובס בקרב על האתגרים האלה.** הכול כדי להיות חלק מהקדושה הזאת.

הציבור החרדי אינו מתייחס למדינה ולצבא כמשהו קדוש ... אנחנו חולקים גורל חיים משותף עם אחינו היהודים במדינה הזאת, ולכן רוצים שהצבא יקצור ניצחונות נגד האויבים הקמים על כולנו לכולותינו, אבל אנחנו מתייחסים לכל זה כאל פונקציה ... פונקציה חשובה, פונקציה שצריכים אותה, פונקציה קיומית לעת עתה, אבל פונקציה - **כמו ועד בית. זה לא דבר קדוש, זה דבר שצריכים אותו.** יש הבדל. ובפונקציה אנחנו בוחנים אם זה מתאים לדרך החיים שלי, עם עולם הערכים שלי.

ב. פסיקתא רבתי | פיסקא לה:

"הנה מלכך יבוא לך" (זכריה ט, ט) - זה שנקרא מלך, שעתיד למלוך על דורות ראשונים ואחרונים. והקב"ה מכריז להם לצדיקי הדור ואומר להם: **צדיקי עולם! אל"פ שדברי תורה חביבים עליכם, לא יפה עשיתם שחיתתם לתורתו ולא חיתתם למלכותו.**

ג. בית הלוי | בראשית מ"ו, ג'

דכאן באה לו ההבטחה הגדולה שבכל ההבטחות, שיהיה נקרא שמו על ישראל. והכוונה בזה, דלעולם לא יפרסם שם כבודו בעולם על ידי מעשה היוצא חוץ מדרך הטבע, רק באמצעות צורך ישועתן של ישראל, ועל ידי ישועת ישראל יתפרסם שם כבודו בכל העולם. ובכל מעשה שיהיו ישראל בשפלות חלילה, ממילא יהיה גם כבודו בהסתר ובהעלם. וזה שאמר לו "אנכי ארד עמך מצרימה", בכל זמן שאתה תהיה בירידה, גם כבודי אינו נגלה בעולם. וזהו שנקרא בדרך משל שירד עמו מצרימה, על דרך מאמר הכתוב "עמו אנכי בצרה". "ואנכי אעלך גם עלה", כשאהיה מעלה אותך, אז על ידי עלייתך יתפרסם גם שמי בכל הגוים, ויהיה עלייה לכבודי. וזהו גם כן כוונת חז"ל שאמרו שהקב"ה שיתף שמו עם ישראל, ונתנו משל על זה, למפתח שחשש בעליו שלא יהיה נאבד וקשר לו שרשרת, כך הקב"ה שיתף שמו עם ישראל, שלא יהיו נאבדים חלילה, והכוונה דפרסום שם כבודו שיתף, שיהיה רק על ידי ישועתן של ישראל, וזה ביטחון גמור שלא יאבדו ח"ו.

ד. שמות | פרק כ"ט, מ"ו

וַיְדַעו כִּי אֲנִי ה' אֱלֹקֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לְשִׁכְנִי בְּתוֹכָם אֲנִי ה' אֱלֹקֵיהֶם:

רמב"ן

ואם כן יש בענין סוד גדול, כי כפי פשט הדבר השכינה בישראל צורך הדיוט ולא צורך גבוה, אבל הוא כענין שנאמר 'ישראל אשר בך אתפאר', ואמר יהושע 'ומה תעשה לשמך הגדול'. ופוסקים רבים באו כן, 'אוה למושב לו', 'פה אשב כי איוותיה'.

והנה הובטח שלא יגרום שום חטא שיכלה זרעו או שיפול ביד אויביו ולא יקום. והנה זו הבטחה שלימה בגאולה העתידה לנו.

י. אור החיים | ויקרא כ"ה, כ"ח

ואומרו ואם לא מצאה ידו די השיב. פירוש אם יראה האדון כי אין כח בעם לסבול חבלים עוד ורבו חובותיהם למעלה ראש ואפס בהם כח הסבל, והיה ממכרו עד שנת היובל שהוא זמן המוגבל לגאולה בעתה, ואז ויצא יובל ושב לאחוזתו כי קץ הגלות ישנו אפילו יהיו ישראל רשעים גמורים ח"ו:

יא. עולת ראייה | ח"א, ע"מ שפ"ח

והאוכלוסיה שתהיה, לא בארץ הגלות, כי אם בארץ ישראל, ובמספר הראוי ששים ריבוא, תהיה תחילת צמיחת קרן לבית יעקב, ובה הננו בטוחים שתהיה נאמנה על פי רוח ה' אשר עלינו.

יב. במסמך שפירסם הויתקן בחנוכה תשע"ו נאמר תחת הכותרת "כי לא ינחם אלהים על מתנת ידו ועל קריאת פיה" (הברית ה'חדשה'): "הברית שאלקים כרת עם ישראל היא דבר שאין לשנותו או להשיבו, שנאמר "לא איש א-ל ויכזב וכן אדם ויתנחם". ועל השאלה איך זה יתכן שאחרי כל מה שנאמר בכל הדורות באה התשובה "דבר זה נותר בגדר מיסותרין עליון".

יג. תפילת שחרית

קדש את שמך על מקדישי שמך וקדש את שמך בעלמך, ובישועתך תרום ותגביה קרננו למעלה ...

קבץ נפוצות קוּיך מארבע כנפות הארץ, יכירו וידעו כל באי עולם כי אתה הוא האלהים לבדך עליון לכל ממלכות הארץ...

ומי בכל מעשה ידיך בעליונים או בתחתונים שיאמר לך מה תעשה, ומה תפעל אבינו שבשמים חי וקים עשה עמנו צדקה וחסד בעבור שמך הגדול הגבור והנורא שנקרא עלינו...

יד. ברכות קריאת שמע

והביאנו לשלום מארבע כנפות הארץ ותולכנו קוממיות לארצנו ... ובנו בחרת מפלעם ולשון. וקרבנתנו לשמך הגדול ... ברוך אתה ה' הבורח בעמו ישראל באהבה.

טו. עלינו לשבח

לראות מהרה בתפארת עזך להעביר גלולים מן הארץ ... לתקן עולם במלכות שדי ... יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברוך תשבע כל לשון ... ויקבלו כלם את על מלכותך, ותמלך עליהם מהרה לעולם ועד, כי המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלוך בקבוד, ככתוב בתורתך ה' מלך לעלם ועד: ונאמר והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא והיה ה' אחד ושמו אחד.

טז. אורות ישראל | ו, ז עמ' ק"ס

מדינה זו היא מדינתנו, מדינת ישראל, יסוד כסא ה' בעולם, שכל חפצה הוא שיהיה ה' אחד ושמו אחד, שזהו באמת האושר היותר עליון. אמת, שאושר נשגב זה צריך הוא לביאור ארוך כדי להעלות אורו בימי חושך, אבל לא מפני זה יחדל מלהיות האושר היותר גדול.

יז. מסילת ישרים | פרק א

יסוד החסידות ושרש העבודה התמימה הוא, שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו, ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו. והנה מה שהורונו חכמינו זכרונם לברכה הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה', ולהינות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להימצא. ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא.

יח. מסילת ישרים | פרק יט

אמנם ודאי שמי שמתכוין בעבודתו לטהר נפשו לפני בוראו, למען תזכה לשבת את פניו בכלל הישרים והחסידים, לחזות בנעם ה', לבקר בהיכלו ולקבל הגמול אשר בעולם הבא, לא נוכל לומר שתהיה כוונה זו רעה, אכן לא נוכל לומר גם כן שתהיה היותר טובה, כי עד שהאדם מתכוון לטובת עצמו, סוף סוף עבודתו לצורך עצמו. אך הכוונה האמיתית המצויה בחסידים אשר טרחו והשתדלו להשיגה, הוא שיהיה האדם עובד רק למען אשר כבודו של האדון ברוך הוא יגדל וירבה...

ודבר זה בארוהו בתנא דבי אליהו (רבה פ"ד) זכור לטוב. אמרו: כל חכם מישראל שיש בו דבר תורה לאמיתו ומתאנח על כבודו של הקב"ה, ועל כבודם של ישראל כל ימיו, ומתאוה ומיצר לכבוד ירושלים, ולכבוד בית המקדש, ולישועה שתצמח בקרוב, ולכינוס גלויות, זוכה לרוח הקדש בדבריו וכו'.

נמצאת למד שזאת היא הכוונה המעולה, שהיא רחוקה לגמרי מכל הנאת עצמו, ואינה אלא לכבודו של מקום ולקידוש שמו ית' המתקדש בבריותיו בשעה שעושים רצונו.

יט. הרב עדין שטיינזלץ | "אש לא יכולה לנוח"

וכך אמר הרב עדין שטיינזלץ לתלמידיו: יש שם בספר שמואל את הסיפור על המלך שאול, כשהוא מדבר עם קרוביו ושריו על החשש שלו מדוד. באותה הזדמנות הוא בא אליהם בטענות, והטענה היסודית שלו היא פשוטה שבפשוטות. הוא אומר להם: "ואין חלף מקם עלי" (שמואל א, כב ח).

במשפט הזה הוא לא מאשים אותם בבגידה ממשית או באי נאמנות. בבסיסו של דבר הוא אומר להם בעצם - אתם כולכם לבושים במדים וכל אחד מעוטר בדרגתו, וזה בסדר גמור. אתם עושים מה שאתם צריכים, אבל - "אין חולה מכם עלי" - לאיש מכם לא באמת אכפת ממני. כל אחד עושה מה שעושה כדי לצאת ידי חובה, אבל איש מכם אינו קם בלילה מודאג מהמצב שלי, לאף אחד זה לא כואב, שמה בתוך חדרי הלב.

אם אתם שואלים אותי, אמר הרב עדין כאילו סח לפי תומו, אז אולי ככה יושב לו הקב"ה ואומר לכל אחד מאתנו: אתם כולכם ילדים טובים. חלקכם לבושים כרבנים מעוטרים בדרגות, וחלקכם בנעלי בית של בעלי בתים. עושים מה שצריך, יוצאים ידי חובה, בלי עבירות גדולות ועם מצוות קטנות ויפות. הכול טוב ויפה.

אבל הבעיה, השאלה - מי מכם חולה עלי?

למי מכם באמת אכפת ממני? למי כואב בכלל המצב שלי?

למי מכם אכפת איך נראה העם שלי? איך נראה העולם שלי?

כ. איכה רבה | פתיחתא כ"ד

באותה שעה נכנסו אויבים להיכל ושרפוהו, וכיון שנשרף אמר הקדוש ברוך הוא "שוב אין לי מושב בארץ, אסלק שכינתי ממנה, ואעלה למכונני הראשון", הה"ד "אלכה ואשובה אל מקומי עד אשר יאשמו ובקשו פני" (הושע ה טו), באותה שעה היה הקדוש ברוך הוא בוכה ואומר: "אוי לי, מה עשיתי, השריתי שכינתי למטה בשביל ישראל, ועכשיו שחטאו חזרתי למקומי הראשון. חס ושלום הייתי שחוק לגויים ולעג לבריות". באותה שעה בא מטטרון ונפל על פניו ואמר לו: "רבש"ע, אני אבכה ואתה לא תבכה". א"ל: "אם אין אתה מניח לי לבכות עכשיו, אכנס למקום שאין לך רשות להכנס ואבכה", שנאמר "ואם לא תשמעוהו בְּמִסְתָּרִים תִּבְרָהוּ נְפֹשֵׁי מִפְּנֵי נְה" (ירמיהו יג יז).

כא. הרב יוסף דב סולובייצ'יק | 'ימי זיכרון', עמ' 38

רבש"ע הוא כל יכול, אך כאשר שמו הגדול מתחלל, על כנסת ישראל לקנא ולהלחם למען שמו. קידוש השם לעולם מתחיל מלמטה ולא מלמעלה. אם אין ישראל מקדשים אותי מלמטה תש כוחי כביכול להושיע את עצמי ועל שכינתי להסתלק.